

Desembre 2015

9 €

79

AURIGA

REVISTA DE DIVULGACIÓ I DEBAT DEL MÓN CLÀSSIC

Vilafranca
del
Penedès
21 i 22
de
novembre
de
2015

XIè Fòrum AURIGA

Amb la col·laboració de:

4. El Màster de la Mediterrània antiga.
B. Antela-Bernárdez i G. Munilla
6. Epigraphia 3D: epigrafia per a tots els públics.
Sebastià Giralt i Manel García Sánchez
8. Traduir i fer conèixer els grecs donant-los la paraula, una feina necessària. *Ernest Marcos*
11. Museu Nacional Arqueològic de Tarragona i educació: projectes de col·laboració i valoració del patrimoni. *Pilar Sada Castillo*
15. Vi i fang a l'antiguitat: les arrels d'una moda renovada.
Joan Gómez Pallarès
18. L'Associació d'Investigadors en Arqueologia Subaquàtica SIAS. *Felix Mascaró*
20. Projecte Cabrera: el primer projecte de SIAS.
Bruno Parés
22. Arqueologia del vi a l'època romana. Del cultiu al consum: aspectes ideològics i qualitatius.
Antoni Martín i Oliveras
26. L'efecte de la romanització en l'economia ibèrica a la costa de llevant i al nord-est peninsular.
David Camuña Pardo
29. Nous reptes per a l'Aplec.
Meritxell Blay i Guillem Cintas
31. Un establiment rural de l'ibèric ple a la Cessetània: Rabassats (Nulles, Alt Camp) (s. III aC).
Maria Carme Belarte, Joan Canela i Jordi Morer
34. El vi a l'antigor. Un recurs pedagògic de gran aplicació.
Margarida Genera i Monells i Joan Alberich i Mariné
37. Taller de Twitter per a la difusió del món clàssic.
Montserrat Tudela i Penya
38. *Civitas Olerdola*. Un nou projecte de recerca vol donar a conèixer el creixement urbà medieval.
Núria Molist, Xavier Esteve i Gisela Ripoll
42. Vídeo "Roma a Catalunya"
43. XXIV Premis Auriga (2016)

Com cada any en els darrers onze, el mes de novembre hem celebrat el Fòrum Auriga, enguany a Vilafranca del Penedès en el marc dels actes com a Capital de la Cultura Catalana. El Fòrum Auriga és l'única trobada interdisciplinària del món antic que se celebra en els territoris de llengua catalana. Aquesta onzena edició va tenir dues novetats: en primer lloc, hi va haver el protagonisme d'un tema, tot i que no va ser un fòrum monogràfic: el vi en el món antic i el seva tradició clàssica. I en segon lloc, la taula rodona la vam substituir per un taller de Twitter per a la difusió del món clàssic. Volíem que el diàleg, el debat, la informació del que es fa en aquest país des de totes les disciplines que tracten el món clàssic creuessin les fronteres presencials i, també, buscàvem incrementar la presència del passat nostre en aquesta xarxa social el protagonisme mediàtic de la qual és inqüestionable.

Aprofitem per recordar-vos que l'actualitat del món clàssic la trobareu en el Twitter d'AURIGA, @RevistaAuriga, que, a més, es reproduïx en el nostre web i per tant podeu veure encara que no tingueu un compte en aquesta xarxa social.

En aquest número trobareu les actes de les tretze comunicacions que es van presentar el dissabte 21 de novembre al XI Fòrum Auriga i també un reportatge del jaciment d'Olèrdola, que és la visita que vam fer diumenge dia 22 de novembre.

També trobareu la convocatòria dels XXIV Premis Auriga.

Finalment, tot l'equip que fem possible l'AURIGA vol desitjar-vos unes bones festes de Nadal i Any Nou.

Montserrat Tudela i Penya

AURIGA

Rda. Universitat, 7, 3r, 4a. 08007 Barcelona
Telèfon: 93 412 32 94. Fax: 93 412 68 71
E.Mail: auriga@ccc.cat
www.auriga.cat

Dipòsit Legal : B-12032-91
ISSN Auriga paper: 1131-50087
ISSN Auriga digital: 2014-7856

Correcció: Lúcia Fernández
Disseny, assessor informàtic i webmaster:
Miquel Fernández i Barta

AURIGA és membre de l'Associació de Publicacions Peròdiques en Català (APPEC).

La revista AURIGA no comparteix necessàriament les opinions dels autors dels articles.

Aquesta publicació es pot reproduir, citant-ne, però, la procedència.

Editor:

Directora:

Consell de Redacció:

Consell Assessor:

Xavier Tudela i Penya
Montserrat Tudela i Penya
Ma. Jesús Espuña i Ferrer
Pere Izquierdo i Tugas
Francesca Mestre i Roca
Joan Pedrola i Santamarta
Xavier Yáñez i Such
Norbert Bilbeny i García
Joan Busqueta i Riu
Sebastià Giralt i Soler
Bàrbara Matas i Bellés
Carles Miralles i Solà (†)
Mercè Otero i Vidal
Isabel Rodà de Llanza
Joan Sanmartí
Eulàlia Vintró i Castells

Fotografia de portada:

Imatge gràfica del XI Fòrum Auriga

UN ESTABLIMENT RURAL DE L'IBÈRIC PLE A LA CESSETÀNIA: RABASSATS (NULLES, ALT CAMP) (S. III AC)

Maria Carme Belarte (ICREA/ICAC)

Joan Canela (ICAC)

Jordi Morer (Món Iber ROCS)

En aquest treball presentem els primers resultats de la recerca en un petit establiment rural datat al segle III aC, i el situem dins del context del poblament al territori de la Cessetània ibèrica, al qual pertanyia.

El jaciment, conegut com a Rabassats o el Bosc, es troba dins del terme municipal de Nulles (Alt Camp), a l'interior del Camp de Tarragona. S'ubica a les proximitats del nucli urbà de la població, a un quilòmetre al nord-oest. Ha estat objecte d'intervencions arqueològiques entre el 2012 i el 2015, finançades per l'Ajuntament de Nulles, la Diputació de Tarragona i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

ANTECEDENTS I HISTÒRIA DE LA RECERCA

El jaciment havia estat documentat durant els treballs de prospecció arqueològica duts a terme per Josep Maria Carreté, Simon Keay i Martin Millet dins del territori de l'Ager Tarraconensis, entre el 1985 i el 1990, però, per motius que desconeixem, no va ser incorporat a la Carta Arqueològica de l'Alt Camp. L'any 2012 va ser redescobert en el marc de les prospeccions arqueològiques realitzades des de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, dins del projecte *El poblament protohistòric del Camp de Tarragona i el seu entorn* i sota la direcció d'un de nosaltres (J.C.). La sol·licitud d'un permís per llaurar el terreny va obligar, l'any 2013, a realitzar-hi una inter-

venció preventiva per delimitar el jaciment, com a resultat de la qual es van documentar restes de murs i nivells arqueològics que suggerien la presència d'un establiment rural del període ibèric ple (s. III aC). Els materials recuperats eren exclusivament ceràmica comuna ibèrica a torn, si bé també es va poder estudiar un fragment de ceràmica de vernís negre del Taller de Roses (forma 42C) que forma part de la col·lecció privada del propietari del terreny. El 2014 s'hi va fer una nova intervenció, en aquest cas en extensió, per tal de fer una primera delimitació del jaciment. El resultat va ser la descoberta d'un edifici de planta rectangular amb dimensions aproximades de 44 x 10 m (amb una superfície construïda entorn dels 400 m²). Finalment, durant el 2015, s'hi han realitzat dues campanyes d'excavació, que s'han centrat en la meitat occidental d'aquesta construcció. Així mateix, s'ha procedit a la consolidació de les estructures documentades. Les intervencions del 2014 i 2015 s'emmarquen dins del projecte de l'ICAC *Formes d'ocupació del territori i evolució del poblament a la Cessetània occidental durant la Protohistòria (1r mil·lenni aC)*.

L'EXCAVACIÓ DEL 2015: RESULTATS PRELIMINARS

Els treballs realitzats el 2015 a la meitat occidental de l'edifici han permès comprovar que aquesta part estava conformada per tres àmbits de planta rectangular (sectors 1, 2a i 3), amb un mur de tanca comú, estructurats i

Situació de Rabassats i dels altres jaciments mencionats en el text

comunicats en forma d'una U entorn d'un pati distribuïdor (sector 2b). També es va delimitar una quarta estança (sector 4) no vinculada a aquests altres àmbits. El conjunt format pels tres àmbits esmentats més el pati formaria part d'una mateixa casa. Pel que fa al funcionament dels diferents espais, l'estança situada a l'extrem oest (àmbit 1 –dividit en 1a i 1b mitjançant un envà–) seria un espai de treball destinat a tasques de transformació d'aliments o a activitats artesanals, amb caràcter domèstic, possiblement complementades amb la funció de rebost. Els indicis que ho indiquen són la presència d'una àrea enllosada (a l'extrem SO), que podria estar destinada a la mòlta, així com dos molins de vaivé recuperats en l'estrat d'enderroc, un fragment de roca volcànica (emprada molt probablement per moldre), un pes de teler i diverses fusaioles, que ens indiquen una activitat tèxtil. Aquesta habitació també conté una banqueteta o raconera construïda en pedra, que devia servir com a element de suport per fer-hi algun dels treballs esmentats. Finalment, hi havia una petita llar de foc, que podia estar relacionada amb tasques culinàries o artesanals. La porta d'accés al recinte i que comunica aquest amb el pati conserva les restes d'un enllosat, la qual cosa fa pensar que el pati podria haver estat també, almenys en part, enllosat.

Considerem que aquest també podria haver estat un espai de rebost per la gran quantitat de ceràmica de vaixel·la i de cuina que contenia, entre les quals destaquen alguns materials d'importació (dos fragments de vaixel·la de vernís negre, un de producció itàlica i l'altre del Taller de Roses, una gerra púnica i un possible morter punicoebusità).

Des del pati (sector 2b) també s'accedia a l'àmbit 2a, a través d'una porta d'1 m d'amplada. A la part central d'aquesta sala hi havia una gran llar de foc quadrangular, que feia més d'un metre de costat. A banda de la llar, no s'hi ha documentat cap altre agençament domèstic. Aquesta sala devia tenir un caràcter residencial, reservat al consum dels àpats i al repòs, així com a la reunió del grup familiar.

L'àmbit 3 tancaria aquest conjunt pel costat oriental. Tot i que l'accés no s'ha conservat, es devia fer des del pati, com en el cas de l'àmbit 1. Pel que fa a la funció d'aquest espai, estaria destinat a magatzem, atesa la presència de dues sitges i d'abundants fragments ceràmics, que pertanyen majoritàriament a grans tenalles i àmfores.

Pel que fa al pati, l'excavació no ha identificat cap agençament o estructura a banda d'un possible forn de dimensions reduïdes.

L'excavació dels paviments i els nivells constructius en aquest conjunt d'estances ha permès identificar indicis d'una fase anterior, de la qual resten només elements retallats en el terreny geològic. Podem distingir un primer conjunt de retalls, localitzats en els àmbits 1 i 2a, relacionats segurament amb la construcció mateixa de l'edifici i que consisteixen en forats de pal i rases de fonamentació dels murs. Un segon conjunt de retalls, documentat sota el paviment de l'àmbit 3, correspon a estructures d'indole diversa: un forat de pal de grans dimensions, dos possibles fornets, una gran llar de foc quadrada que feia 1 m de costat, un dipòsit que proba-

Planta general de l'edifici i situació dels àmbits citats

blement corresponia a una bassa de decantació i, finalment, un dipòsit que presentava diversos encaixos a la superfície per tal de poder suportar algun tipus de cobriment de fusta, destinat probablement a la conservació d'aliments.

Les intervencions realitzades han permès recuperar algunes restes de carbons, l'estudi dels quals (a càrrec d'Itxaso Euba) mostra que a l'entorn del jaciment hi hauria vegetació oberta, és a dir, similar a l'actual, la qual cosa demostraria una intensa activitat agrícola a la zona. Els diferents tipus de vegetació identificats són conreus (cereals i, possiblement, vinya i olivera), pinar i màquia mediterrània i vegetació de ribera (noguera, llorer, om); a més, crida l'atenció la presència de taxons de vegetació submediterrània (pi pinassa o pi roig), arbres de muntanya (presentes a partir de 800 m d'alçada) que indiquen la relació indirecta entre aquest assentament i l'explotació dels recursos forestals de les muntanyes de l'entorn (muntanyes de Prades / bloc del Gaià).

En les pròximes intervencions es preveu excavar el sector oriental de l'edifici, on es podria documentar un complex similar al localitzat al sector occidental.

INTERPRETACIÓ I CONCLUSIONS

Els primers resultats obtinguts en aquest jaciment ens permeten interpretar-lo com un establiment rural, dedicat a l'explotació agrícola, segurament a l'obtenció d'excedent de cereals. Les seves dimensions i estructura arquitectònica exclouen que es tractés d'un poblat. En efecte, l'element principal és un gran edifici que ocupa uns 400 m², envoltat probablement per sitges i, tal vegada,

altres estructures d'emmagatzematge. A nivell cronològic la construcció se situaria a finals del segle IV aC o a principis del segle III aC (en els nivells constructius de l'àmbit 1 s'ha recuperat un fragment de ceràmica de vernís negre àtic), mentre que l'abandonament tindria lloc a finals del segle III aC. Pensem que podria haver estat ocupat per dues famílies, amb un nombre aproximat de 10 persones.

Al territori cessedà coneixem altres jaciments d'aquest tipus, com els Manous del Catllar, les Guàrdies al Vendrell o el Fondo del Roig a Cunit. Tots comparteixen algunes característiques, com per exemple que ocupen una superfície reduïda (inferior als 1000 m²), posseeixen sitges i altres estructures d'emmagatzematge de productes agrícoles, a vegades acompanyades d'estructures de transformació, i el volum de materials d'importació és molt reduït (inferior a l'1%). Tot i que els petits nuclis rurals es documenten des del s. V aC, els que millor coneixem són contemporanis de Rabassats.

Aquests petits establiments estarien a la base del poblament als territoris ibèrics, fortament jerarquitzats, i als quals la investigació recent atorga la categoria de *protoestats* o estats arcaics. Al capdamunt de la jerarquia de poblament existirien els nuclis principals, autèntiques ciutats que exercirien la capitalitat sobre el territori (Tarragona en el cas de la Cessetània), per sota dels quals hi hauria un seguit d'establiments de menor entitat (ciutats de caràcter secundari, assentaments fortificats i aldees). Finalment, per sota, hi hauria petites explotacions agrícoles de poblament dispers, que comencem a conèixer a través dels exemples suara esmentats, i als quals cal afegir el nucli de Rabassats.

Fotogrametria dels àmbits excavats el 2015

